

MAHALLA TARAQQIYOTI VA JAMIYAT YUKSALISHI - IJTIMOYIY
BOSHQARUVNING YANGI BOSQICHIDIR (JIZZAX VILOYATI
MISOLIDA)**Rashidova Baxti Yaxyaevna***Jizzax politexnika instituti "Ijtimoiy fanlar" kafedrası katta o'qituvchisi*
baxtirashidova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada 2026-yilda O'zbekistonda e'lon qilingan "**Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili**" doirasida mahalla institutining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri hamda fuqarolik jamiyatini mustahkamlashdagi ahamiyati ilmiy-tahliliy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, mahalla boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish, aholi farovonligini oshirish va ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish masalalari konseptual yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: mahalla instituti, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy boshqaruv, hududiy rivojlanish, ijtimoiy barqarorlik, mahalla tizimi, jamiyat taraqqiyoti, davlat siyosati.

So'nggi yillarda O'zbekistonda davlat boshqaruvini takomillashtirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu jarayonda mahalla institutining o'rni alohida ahamiyat kasb etmoqda. 2026-yilning "**Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili**" deb e'lon qilinishi jamiyatni boshqarishda quyi bo'g'inning rolini kuchaytirish, aholining muammolarini joyida hal etish hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan muhim strategik qadam hisoblanadi.

Mahalla qadimdan xalqimizning o'zini o'zi boshqarish tizimi sifatida shakllangan bo'lib, u nafaqat hududiy birlik, balki ma'naviy-axloqiy muhitni shakllantiruvchi ijtimoiy institutdir. Zamonaviy sharoitda mahallaning vazifalari kengayib, u ijtimoiy himoya, tadbirkorlikni rivojlantirish, yoshlar tarbiyasi va aholi bandligini ta'minlash kabi yo'nalishlarni ham qamrab olmoqda.

Mahalla jamiyatning eng quyi, ammo eng muhim bo'g'ini hisoblanadi. Chunki har qanday islohot avvalo inson manfaatlariga xizmat qilishi, inson esa o'z hayotini bevosita mahalla muhitida olib boradi. Shu sababli mahallani rivojlantirish orqali jamiyatni yuksaltirish mumkin.

Mahalla institutining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- aholi muammolarini o'rganish va hal etish;
- ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlash;

- yoshlar tarbiyasini tashkil etish;
- tadbirkorlikni rivojlantirishga ko‘maklashish;
- jamoatchilik nazoratini kuchaytirish.

Mahalla faoliyati samarali tashkil etilganda jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, o‘zaro hurmat va hamjihatlik mustahkamlanadi.

Mahallaning rivojlanishi faqat ijtimoiy emas, balki iqtisodiy ahamiyatga ham ega. Chunki mahalla darajasida tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, yangi ish o‘rinlari yaratish va aholining daromad manbalarini ko‘paytirish orqali umumiy iqtisodiy o‘sishga erishiladi.

Mahallani rivojlantirishning iqtisodiy yo‘nalishlari:

1. Oilaviy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash
2. Hunarmandchilikni rivojlantirish
3. Kichik biznesni kengaytirish
4. Aholi bandligini ta‘minlash
5. Mahallada investitsiya muhitini yaxshilash

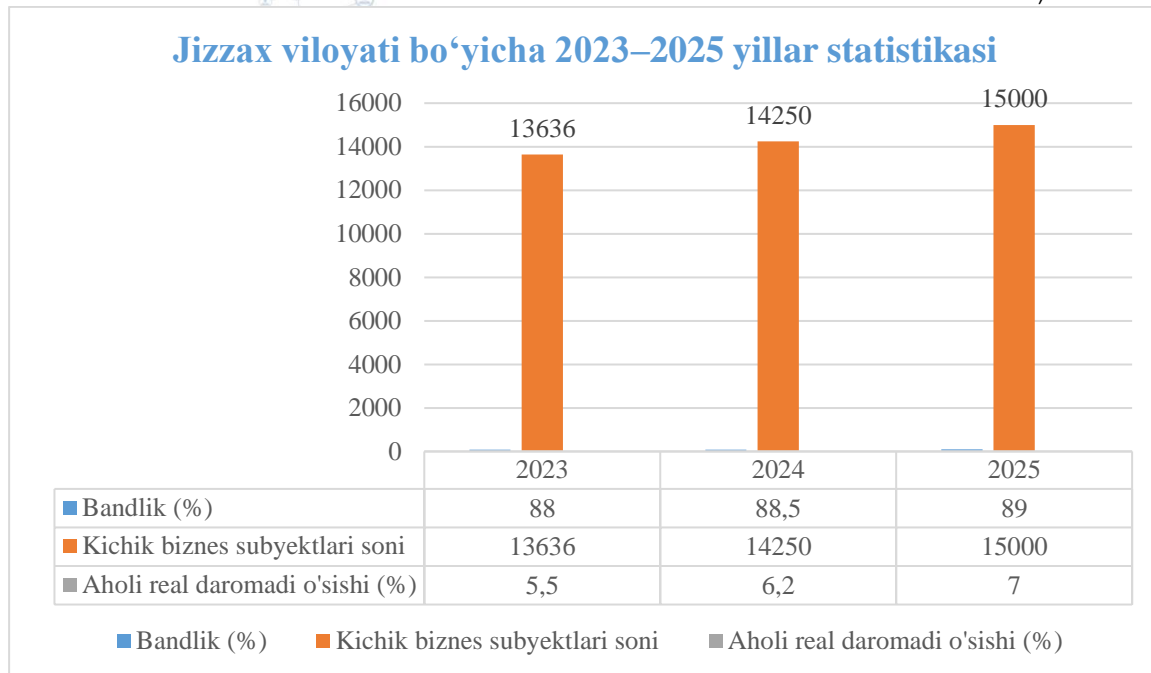
Bu jarayonlar natijasida jamiyatda kambag‘allik darajasi kamayadi, aholi farovonligi oshadi.

Jamiyat taraqqiyoti faqat davlat tomonidan emas, balki fuqarolarning faol ishtiroki orqali amalga oshadi. Mahalla esa davlat va jamiyat o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini bajaradi. Ijtimoiy hamkorlik mahalla fuqarolar yig‘ini, davlat organlari, nodavlat tashkilotlar, tadbirkorlar, yoshlar va xotin-qizlar tashkilotlari o‘rtasida amalga oshiriladi. Ularning hamkorligi jamiyatda ijtimoiy birdamlikni kuchaytiradi.

Zamonaviy sharoitda mahalla faoliyatini samarali tashkil etish uchun boshqaruv tizimini takomillashtirish muhimdir. Bunda raqamli texnologiyalarni joriy etish, elektron murojaatlar tizimini rivojlantirish, ijtimoiy monitoringni kuchaytirish, mahalla xodimlarining malakasini oshirish, ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash yo‘nalishlariga e‘tibor qaratish lozim. Bu choralar mahalla faoliyatining samaradorligini oshiradi.

1-rasm¹

¹ 1-rasm. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma‘lumotlari asosida yaratildi.

Jizzax viloyatida bandlik darajasi 2023–2025 yillar davomida sekin-asta oshib bormoqda bu o'sish 0,5 % dan 1 % gacha bo'lib, aholining iqtisodiy faol qatlaminin barqarorligini va mehnat bozorining sog'lomligini ko'rsatadi. Bandlik darajasining o'sishi shuningdek, mahallalarda yangi ish o'rinlari yaratish va tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi bilan bog'liq.

Kichik biznes subyektlari soni 2023–2025 yillarda sezilarli o'sishni ko'rsatmoqda:

2023 yil – 13 636 subyekt

2024 yil – 14 250 subyekt

2025 yil – 15 000 subyekt

Bu o'sish **10 % dan oshiq** bo'lib, Jizzax viloyatidagi tadbirkorlik muhitining kengayishini bildiradi. O'sishning sabablari:

- Mahallalarda oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlari
- Hududiy investitsiyalar va imtiyozli kreditlar
- Yoshlar va ayollar tadbirkorligini rag'batlantirish

Kichik biznes rivoji iqtisodiy o'sishga va aholi bandligini oshirishga bevosita ta'sir qiladi. Bu mahallani rivojlantirish siyosatining natijasidir.

Jizzax viloyatida real daromadlar 2023–2025 yillarda uzluksiz o'sib bormoqda.

2023 yil – 5,5 %

2024 yil – 6,2 %

2025 yil – 7 %

Daromad o'sishining ijobiy tendensiyasi shuni ko'rsatadiki, aholi farovonligi va yashash darajasi yaxshilanmoqda. Bu esa mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini aks ettiradi.

Mahalla institutining faoliyati va hududiy iqtisodiy dasturlar aholining real daromadini oshirishga hissa qo'shmoqda.

Jizzax viloyatida ishlash-yoshdagi aholining katta qismi faol ishchi kuchini tashkil etadi. Ta'kidlanishicha, viloyatda taxminan **89 % ishlashga layoqatli aholi hozirda iqtisodiyotda mehnat bilan band** deb hisoblanmoqda (2023 yil holati). Bu ko'rsatkich mehnat bozorining hayotiy faol ekanligini ko'rsatadi.

2025-yilda viloyatda jami **25 745 ta korxon va tashkilot faoliyat ko'rsatmoqda**, bu hududda yangi ish o'rinlari va bandlik imkoniyatlarining kengayganini anglatadi.

Jizzax viloyati O'zbekiston bo'yicha biznes zichligi (business density) bo'yicha yetakchi o'rinlardan birini egallagan: hududda **har 1 000 nafar aholiga 31,7 ta biznes to'g'ri keladi** va bu ko'rsatkich respublika miqyosida eng yuqori hisoblanadi.

2023 yil yakuniga ko'ra, Jizzax viloyatida kichik biznes subyektlari soni 15 000 atrofida bo'lib, bu ko'rsatkich oldingi yillarga nisbatan **10 % ga o'sishni** aks ettiradi. Bu tadbirkorlik sektorining hudud iqtisodiyotida ahamiyatini oshiradi. Kichik biznes va tadbirkorlik iqtisodiyotning 40 % dan ortig'ini tashkil etadi va u **mehnat bilan bandlik uchun muhim omil** hisoblanadi.

Jizzax viloyatining yalpi hududiy mahsuloti (YHM) 2025 yilda **8,2 % o'sdi** (1-yanvar holatiga). Bu viloyat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ko'rsatadi. **Aholining real umumiy daromadlari 7 % ga oshgan**, bu aholi farovonligining yaxshilanishi belgisi bo'lib xizmat qiladi.

Sanoat ishlab chiqarish **14,3 % ga**, bozor xizmatlari **14,7 % ga o'sdi** — bu iqtisodiy diversifikatsiya va jamoat xizmatlarining rivojlanishiga dalolat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, 2026-yilning "Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili" deb e'lon qilinishi O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, aholi farovonligini oshirish hamda davlat boshqaruvini takomillashtirish yo'lida muhim bosqich hisoblanadi. Mahalla institutining mustahkamlanishi jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi va inson manfaatlarini himoya qilishning eng samarali mexanizmlaridan biri bo'lib qoladi.

Shu bois mahallani rivojlantirish – bu nafaqat hududni, balki butun jamiyatni yuksaltirish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2023–112 b.

2. O'zbekiston Respublikasi "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2013, № 339. – 24 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari. – Toshkent, 2023–2025.
4. O'zbekiston Respublikasi "Mahallani rivojlantirish strategiyasi". – Toshkent, 2025. – 64 b.
5. Yahyoevna, R. B. (2022, March). WAYS AND WAYS TO PREVENT POVERTY (ON THE EXAMPLE OF UZBEKISTAN). In *E Conference Zone* (pp. 39-42).
6. Yakhyaevna, R. B., & Tulembaevna, M. S. (2024). Education of Youth in the Spirit of Patriotism. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(3), 338-342.
7. Рашидова, Б. Я. (2024). ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ҚАНЧА МУКАММАЛ БЎЛСА, ХАЛҚ ШУНЧА БАХТЛИ ЯШАЙДИ. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(1), 464-469.
8. Рашидова, Б. (2022). ЮКСАК МАЪНАВИЯТ АВВАЛО ИНСОН ОДОБИДА НАМОЁН БЎЛАДИ. *ТА'ЛИМ VA RIVOJLANISH Tahlili ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(12), 351-355.